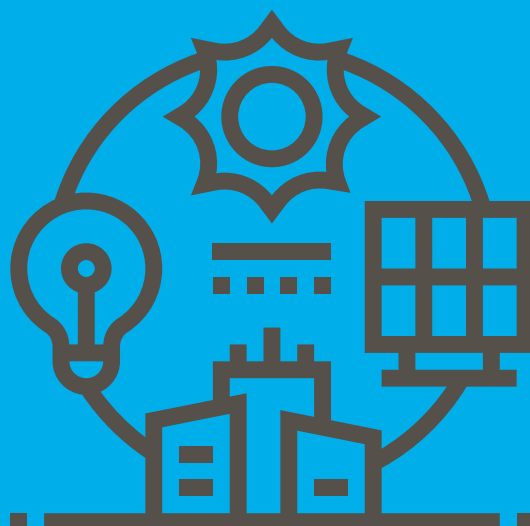

ИЗВЕШТАЈ ВО СЕНКА

ОД СЛЕДЕЊЕТО НА
РАБОТАТА И ЕФЕКТИТЕ НА
СЕКТОРСКАТА РАБОТНА
ГРУПА ЗА ЖИВОТНА
СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ
АКЦИИ

јануари – декември 2021

ИЗВЕШТАЈ ВО СЕНКА

ОД СЛЕДЕЊЕТО НА
РАБОТАТА И ЕФЕКТИТЕ НА
СЕКТОРСКАТА РАБОТНА
ГРУПА ЗА ЖИВОТНА
СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ
АКЦИИ

јануари – декември 2021

Проектот е финансиран
од Европската Унија

РЕАК-ОП
истражување во акција

Center for Civil Communications
Центар за граѓански комуникации

ИЗВЕШТАЈ ВО СЕНКА ОД СЛЕДЕЊЕТО НА РАБОТАТА И ЕФЕКТИТЕ НА СЕКТОРСКАТА РАБОТНА ГРУПА ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ АКЦИИ ЗА ПЕРИОДОТ ЈАНУАРИ – ДЕКЕМВРИ 2021

Издавач:

Фондација Отворено општество – Македонија

За издавачот:

Фани Каранфилова – Пановска, извршна директорка

Автори:

Блажен Малески

Александар Колекески, за основните информации за програмирање на ИПА 3 (2021-2027)

Ирина Јолевска, за родовата перспектива во секторските работни групи

Уредници:

Данче Даниловска – Бајдевска

Нада Наумовска

Сандра Анастасовска Кузмановски

Графичка подготовка:

Кома

Лектура:

Елеонора Стојкоска-Попетревска

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

502.11:[061.2:342.51(497.7:4-672EY)"2021"(047)

ФИЛКОВ, Герман

Извештај во сенка од следењето на работата и ефектите на секторската работна група за животна средина и климатски акции [Електронски извор] :

јануари - декември 2021 / [автори Герман Филков, Александар Колекески, Ирина Јолевска]. - Текст во PDF формат, содржи 47 стр., табели. - Скопје

: Фондација Отворено општество - Македонија, 2022

Начин на пристапување (URL): <https://eur01.safelinks.protection.outlook.com/?url=https%3A%2F%2Fwww.dijalogkoneu.mk%2F&data=05%7C01%7C%7C614a33d643f34cef8f6908da332e6e20%7C6dd6692964ee4888a65ab847baf12c47%7C0%7C0%7C637878571768309669%7CUnknown%7CTWFpbGZsb3d8eyJWljiMC4wLjAwMDAiLCJQIjoiV2luMzliLCJBTil6lk1haWwiLCJXVCi6Mn0%3D%7C3000%7C%7C%7C&sddata=vADPngmlfyEFMDR2MaDqQySL8hP1k6UIZMOWA4i%2Bwl%3D&reserved=0.> - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 11.05.2022. - Фусноти кон текстот. - Библиографија:

стр. 46

ISBN 978-608-218-386-2

1. Колекески, Александар [автор] 2. Јолевска, Ирина [автор]

а) Животна средина -- Секторски работни групи b502/504 - Екологија.

Зачувување на природните ресурси. Загрозување и заштита на природата -- Македонија

-- 2021 -- Извештаи

COBISS.MK-ID 57337605

Оваа публикација е изработена со финансиска поддршка од Европската Унија.

Содржината на публикацијата е единствена одговорност на Фондацијата Отворено општество – Македонија, Центар за европски стратегии – Евротинк, Реактор – Истражување во акција и Центар за граѓански комуникации и не нужно ги одразува ставовите на Европската унија.

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	5
ВОВЕДНИ ИНФОРМАЦИИ	9
МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП	11
ДЕЛ 1: СЕКТОРСКИ ПОЛИТИКИ	15
ДЕЛ 2: ФУНКЦИОНАЛНОСТ НА СРГ	19
2.1 Деловник за работа	19
2.2 Годишен план и годишен извештај за работа	21
ДЕЛ 3: ГРАЃАНСКО УЧЕСТВО	23
ДЕЛ 4: КАПАЦИТЕТИ НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ	25
ДЕЛ 5: ЕФЕКТИ ОД РАБОТАТА НА СРГ	27
5.1 Пленарни состаноци	27
5.2 Оперативни состаноци	27
ДЕЛ 6: ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТАПНА ПОМОШ ИПА 3 (2021-2027)	29
6.1 Програмирање на ИПА 3 (2021-2027) во рамките на секторот животна средина и климатски акции	30
ДЕЛ 7: РОДОВА ПЕРСПЕКТИВА ВО СЕКТОРСКИТЕ РАБОТНИ ГРУПИ	37
7.1 Родовата перспектива во СРГ за животна средина и климатски акции	39
ФИНАЛНИ ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	43
КОРИСТЕНИ МАТЕРИЈАЛИ	44

ПРЕДГОВОР

Подготовката на Извештаите во сенка за следење на работата и ефектите од секторските работни групи за 2019, 2020 и 2021 година се спроведе под хипотезата дека секторските работни групи се значајни тела одговорни за креирање и мониторинг на секторските политики во Република Северна Македонија, како и форум за донаторската координација во поддршка на имплементација на политиките.

Секторскиот пристап беше нотирен како сеопфатен принцип на ИПА 2 преку кој се оценува и одредува нивото на кое државата се квалификува за искористување на целосна секторска поддршка, за чија цел во периодот 2015-2020 се оформија 12 секторски работни групи. Со започнување на програмирањето за ИПА 3 за периодот 2021-2027 година институциите продолжуваат со секторскиот пристап и со функционирањето на секторските работни групи.

Иако формално секторските работни групи имаат потенцијал да бидат креатори на секторските политики, наодите од мониторингот на СРГ во 2021 укажуваат на уназадување во однос на функционалноста, учеството на граѓанските организации и ефектите од работата на СРГ. Благо подобрување се нотира во однос на транспарентноста на работењето со оглед на тоа дека институциите одговориле на повеќе од 85% од барањата за информации од јавен карактер, што е за 4 % повеќе од 2020 година. Отвореност се нотира и во зголемената комуникација со оглед дека во 2021 година претставници на сите 12 секторски работни групи ја прифатија поканата за интервјуа со проектниот тим што ја следи работата на СРГ.

Преку анализа на состаноците на секторските работни групи, 251 одговор од институциите преку алатката пристап до информации од јавен карактер, 12 интервјуа со ИПА-координатори и разговор со 26 граѓански органи-

зации вклучени во секторските работни групи, ги издвојуваме следниве клучни наоди од мониторингот на СРГ за 2021 година:

- Во 2021 година се одржале вкупно 11 пленарни состаноци на Секторските работни групи и 8 оперативни состаноци, што е намалување во однос на 2020 година, кога вкупно се одржале 19 пленарни состаноци и 21 оперативен состанок.
- Ниту една од 12-те секторски работни групи не го исполнила зададениот минимум за одржување на бројот на годишни пленарни состаноци според својот деловник или нацрт-деловникот, додека 4 секторски работни групи¹ не одржале ниту еден пленарен состанок.
- Во пет СРГ од вкупно дванаесет секторски работни групи граѓанските организации воопшто не учествувале во 2021 година. Во четири секторски работни групи граѓанските организации не учествувале поради тоа што не се одржал состанок, а во една СРГ поради тоа што не биле поканети граѓански организации².
- Секторските работни групи кои имале пленарен состанок на кои биле поканети граѓанските организации не ги ажурирале целосно податоците за претставниците на граѓанските организации, па дел од нив биле испратени на погрешни или на непостојни адреси, со што дополнително се намалува просторот за граѓанско учество.
- И покрај тоа што ИПА 3-регулативата предвидува граѓанските организации да имаат простор за суштинско учество во програмирањето и секторските политики, во пракса недостига простор за суштинска вклученост на граѓанските организации за време на пленарните состаноци и вклучување претставници на граѓанските организации на оперативните состаноци на СРГ.
- Иако донаторската координација се предвидува да се организира како дел од секторските работни групи, сепак преку мониторинг-алатките не се нотирани содржини во агендата на состаноците на СРГ, кои во 2021 година биле фокусирани на донаторска координација.

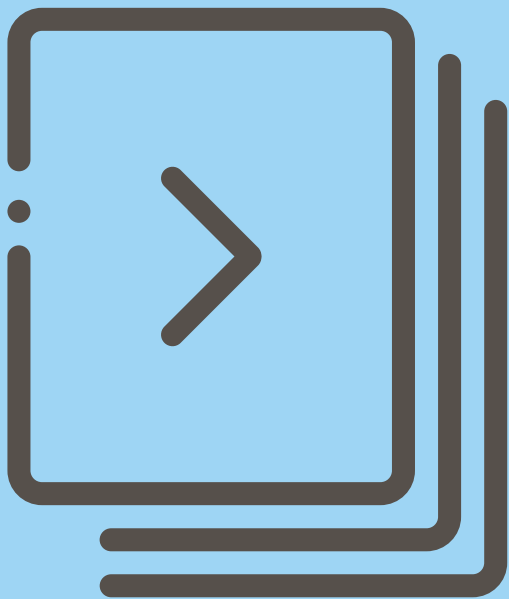
1 Правда; Реформа за јавна администрација; Интеграција на Роми и Внатрешни работи

2 СРГ Конкурентност и иновации

Според мониторинг на состојбата, во 2021 година сепак се преземаа охрабрувачки чекори, кои го зајакнаа структурниот дијалог. Секретаријатот за европски прашања (СЕП) го започна процесот на промена на деловниците со цел да се подобри севкупната работа на секторските работни групи и да се уреди учеството на граѓанските организации и донаторите. На интервјуата претставниците на институциите истакнаа дека се отворени за промена на деловниците во кои ќе се регулира подетално и учеството и улогата на граѓанските организации. Во 2022 година се очекува да се подобри предвидливоста на динамиката и функционалноста, со што ќе се креира календар на состаноците на сите СРГ, ќе се објават фазите на следното ИПА-програмирање, како и релевантните документи за секторските политики. Од разговорите со граѓанските организации јасно се наведе барањето за учество на ниво на техничките состаноци со цел тие да бидат вклучени во сите фази на развивање и носење на политиките.

КАКО ПОНАТАМУ?

СЕП треба итно да пристапи кон консултации за новите деловници на СРГ, кои мора да содржат одредби преку кои ќе се подобри суштинското учество на ГО, пред сè, преку достапност до материјали и до информации од оперативен карактер, како и преку одржување воведни обуки за новите претставници заради темелно разбирање на процесот на секторските политики и ИПА- програмирањето. Ваквите обуки треба да се однесуваат и на претставниците на ГО во Секторските мониторинг-комитети. Новите деловници треба да ја прецизираат и постапката за избор и работа на претставниците на ГО, вклучително и начинот на консултации со поширокиот граѓански сектор. Доследно да се реализираат плановите за подобрување на вклученоста, предвидливоста на работата и транспарентноста на секторските работни групи.

ВОВЕДНИ ИНФОРМАЦИИ

СЕКТОРСКА РАБОТНА ГРУПА ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ АКЦИИ

ФОРМИРАНА: 2015 година

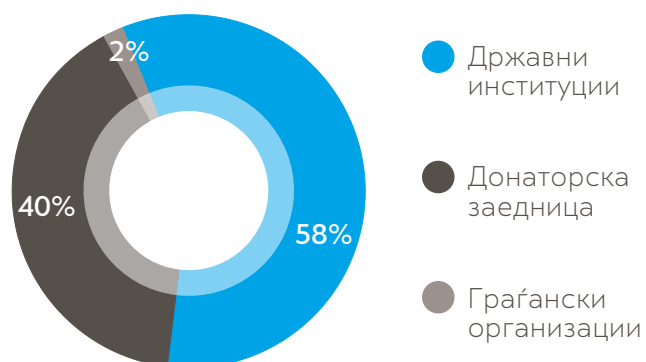
БРОЈ НА ЧЛЕНОВИ: варира во однос на тематиката обработена на секторската работна група. На последниот состанок биле поканети 117 члена, од кои 3 се од граѓански сектор.

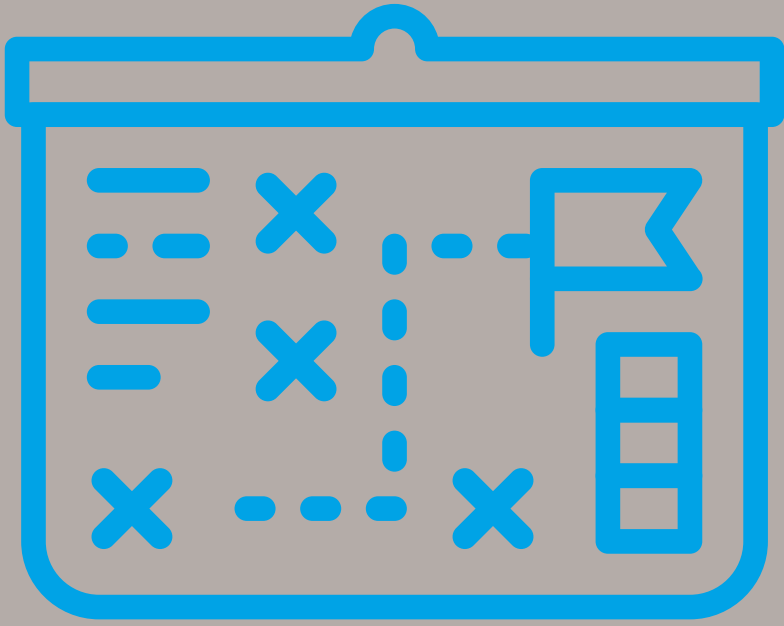
БРОЈ НА ОДРЖАНИ СОСТАНОЦИ ВО 2021:
еден одржан состанок на 17.6.2021

ПРЕТСЕДАВАЧ НА СРГ: Министерство за животна средина и просторно планирање

ГРАФИКОН 1.

Процентуална застапеност на различните
прејствавници во Секторската работна
група за животна средина и климатски
акции

МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП

За потребите на овој извештај беа комбинирани повеќе истражувачки методи за собирање, обработка и анализа на податоците. Истражувањето беше поделено на деск-истражување и теренско/онлајн-истражување.

Во рамките на деск-истражувањето беше направена детална анализа на документи, закони и стратегии што се од важност за работата на оваа СРГ (*повеќе информации видете во делот [корисни материјали](#)*). Покрај тоа, беа поднесени **22 барања за информации од јавен карактер** до Министерството за животна средина и просторно планирање како надлежна институција за работата на оваа СРГ. До моментот на пишување на овој извештај, одговорите не се пристигнати.

Што се однесува до теренскиот/онлајн-делот на истражувањето спроведовме [интервју](#)³ со координаторот од страна на државните службеници од Министерството за животна средина и просторно планирање, како и [фокус-група](#)⁴ со претставници на граѓанските организации кои се дел од секторската работна група. На фокус-групата присуствуваа два од вкупно три претставници на граѓанските организации во секторската работна група.

Според методологијата за мониторинг, работата на секторските работни групи се следеше во рамките на пет сегменти:

- Функционалност на СРГ;
- Граѓанско учество во СРГ;
- Капацитети на ГО за придонес и учество во работата на СРГ;
- Ефекти од работата на СРГ;
- ИПА.

3 Интервјето со координаторот од Министерството за животна средина и просторно планирање беше одржано на 7.2.2022

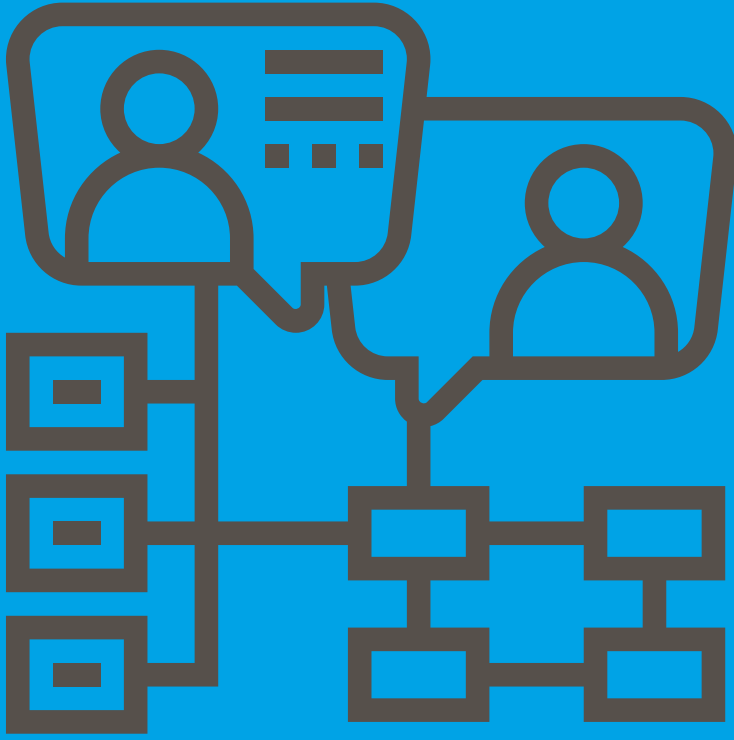
4 Фокус-групата со претставниците на ГО кои се членови на СРГ за животна средина и климатски акции беше одржана на 1.2.2022

Според методологијата за мониторинг на работата и ефектите од секторските работни групи, ефектите од работата на СРГ за овие пет сегменти ги мериме преку 31 стандард и 21 показател. Преку оценување на овие стандарди (1 е најниско ниво, 3 е највисоко ниво) го следиме напредокот во работата на 12-те секторски работни групи на годишно ниво.

Сепак, за разлика од минатогодишниот извештај, во овој извештај, со оглед дека пет од дванаесетте СРГ не одржаа пленарни состаноци во текот на 2021 година, а поголемиот дел од стандардите и показателите се директно врзани со самите состаноци на СРГ, одлучивме да не ги оценуваме поединечно сегментите во рамките на извештаите. Ваквиот метод се однесува на сите СРГ, вклучително и на СРГ кои одржаа пленарни состаноци во текот 2021, со цел да се запази истиот методолошки пристап за сите 12 СРГ.

ДЕЛ 1

СЕКТОРСКИ ПОЛИТИКИ

Ако во текот на 2019 и 2020 година Министерството за животна средина и просторно планирање беше, пред сè, концентрирано на изработка на стратешката рамка во однос на политиките и законите клучни за секторот животна средина и климатски акции, во текот на 2021 година голем дел од тие закони беа усвоени од страна на Собранието на Република Северна Македонија. Имено, во текот на 2021 година беа донесени осум закони, од кои еден е дополнување на постоен закон. Овие осум закони се следните:

- Закон за прогласување на дел од Шар Планина за национален парк
- Закон за дополнување и изменување на Законот за амбиентален воздух
- Законот за управување со акумулатори и батерии и отпадни батерии и акумулатори
- Закон за управување со електрична и електрична опрема
- Закон за проширена одговорност на производителот за управување со посебните текови на отпад

- Закон за управување со пакување и пакуван отпад
- Закон за управување со дополнителни текови на отпад
- Закон за управување со отпад⁵

Главниот фокус на Министерството во текот на 2021 биле отпадните политики, како и заштитата на животната средина и воздухот. Сите овие донесени закони во 2021 година започнале со консултации користејќи го Единствениот национален електронски регистар на прописи на Република Северна Македонија во текот на 2019 година, како и со отворени дискусии со граѓанските организации. Покрај овие донесени закони, во фаза на подготовка и во разни стадиуми на процедури (доставени до Владата или во собраниска процедура) се и следните закони:

- Закон за инспекциски надзор во животната средина
- Закон за заштита на природата
- Закон за индустриски емисии
- Закон за климатска акција

Од една страна, државната службеничка од Министерството за животна средина и просторно планирање смета дека во најголем дел од овие законски решенија учествувале и граѓанските организации со своите идеи, пред сè, преку јавните расправи. Од друга страна, граѓанските организации кои беа дел од фокус-групата и се членови на секторската работна група сметаат дека селективно се поканувани да учествуваат во процесите за креирањето на законите, во зависност од тематиките. Тие наведоа примери кога морале прво јавно преку јавен притисок да ги изложат недостатоците на самите закони, за потоа да бидат поканети од самото Министерство да ги образложат нивните забелешки. Во нивните очи тоа е и до некаде напредок, со оглед на тоа што во минатото воопшто не биле вклучени, но сепак постои голем простор за напредок во однос на нивното учество во креирањето на политиките, но и во дискусиите за следните планови на самото Министерство. Дополнително, за граѓанските организации постои и потреба за поголема транспарентност за самите чекори во креирањето на законските политики, како и предвидливост за да можат целисходно да учествуваат во нивното креирање.

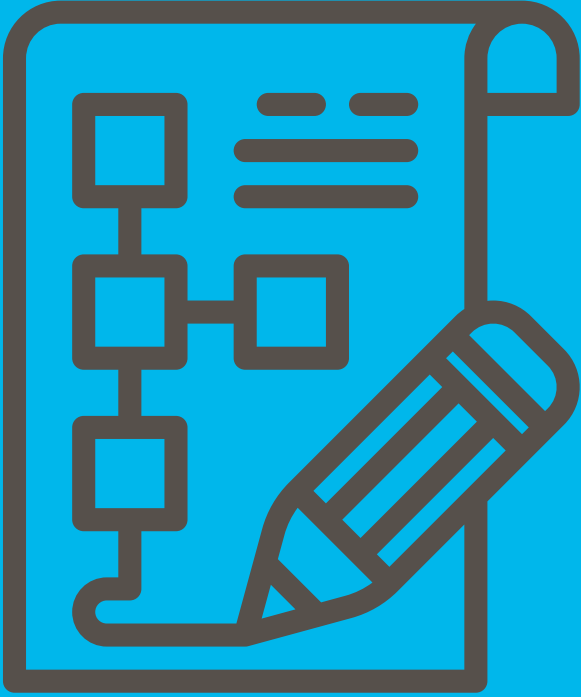
⁵ Наведени закони во текот на интервјуто со државната службеничка од Министерството за животна средина и просторно планирање

Во однос на стратешките документи, како програми и планови, кои се од големо значење во секторот климатски акции и животната средина е Националниот план за управување со отпад 2020 - 2030 година⁶, како и Стратегијата за животна средина 2014-2020, која истече во текот на 2020 година. Во однос на Стратегијата за животна средина, чиешто времетраење заврши во 2020 година, нема дополнителни информации за евентуални евалуации на имплементацијата, односно мерење на нејзините ефекти, но и нема најави кога ќе се воспостави нов таков стратешки документ. За двата стратешки документа не беше дискутирано на секторската работна група, како и за другите закони наведени во овој текст⁷.

6 Национален план за управување со отпад 2020 - 2030 година, достапен на: <https://bit.ly/2UmyfNK>

7 Драфт-агенда од одржаниот пленарен состанок на 17.6.2021 година

ДЕЛ 2

ФУНКЦИОНАЛНОСТ НА СРГ

2.1 ДЕЛОВНИК ЗА РАБОТА

Во однос на деловникот за работа на самата секторска работна група, како и во извештаите за работата во 2019 година и 2020 година за Секторската работна група за животна средина и климатски акции, не постои документ што ја уредува работата на секторската работна група. Со други зборови, тоа значи дека самата секторска работна група функционира на истите принципи од своето формирање, кое нема цврсти правила за именување членови, интерни рокови за најавување на самите состаноци и процедури за текот на самите состаноци.

Сè на сè, ваквата поставеност ја става под знак прашалник функционалноста на самата група. Недостатокот на институционална поткрепеност, процедури и надлежности на секторската работна група придонесува да не е целосно јасно кои се внатрешните надлежности на секторската работна група. Дополнително, не е целосно регулирано учеството на претставници на граѓанските организации и е оставено на добрата желба на самото министерство надлежно за оваа секторска работна група за нивното учество. Оттаму е за поздравување иницијативата за креирање деловник за работа и формализирање на самата секторска работна група.

На пример, немањето деловник во кој е уредено кога им се доставуваат документите на членовите на секторската работна група овозможува воопшто и да не им се достават самите документи на членовите навремено. Таков е случајот со седница одржана во текот на 2021 година, за која заедно со поканата не беа доставени документите што ќе бидат разгледувани на седницата на секторската работна група. Самото Министерство го препознава ваквиот проблем, односно најчесто се брза и се бара обемните документи да се коментираат во краток временски период, наспроти реалните можности на учесниците да ги разгледаат во целост и да оформат мислење за нив. Дополнително, не е јасно кој може да биде член, а кој набљудувач во процесот, односно недостасува јасна поделба на членови на секторската работна група и евентуални набљудувачи/учесници од недржавните актери.

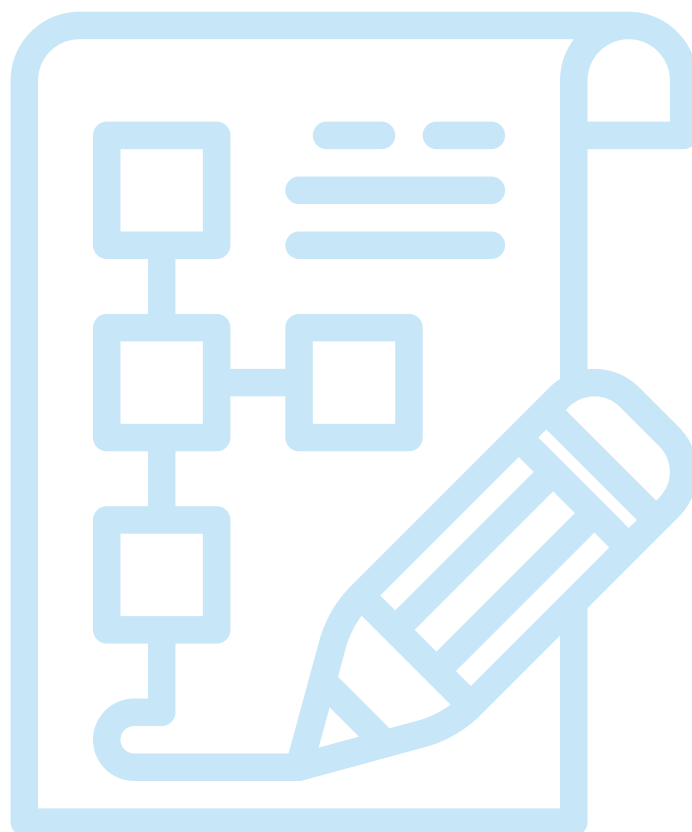
Оттаму, за поздравување е иницијативата за воспоставување деловник за работа, кој, според државните службеници надлежни за оваа секторска работна група, бил подготвен во соработка со сегашната секторска работна група и предвидува еднаков третман на учество и номинација на членови и за државните и за недржавните членови. Тој веќе бил доставен на разгледување до Секретаријатот за европски прашања и сè уште е во фаза на коментирање, по што секторската работна група заеднички ќе го донесе.

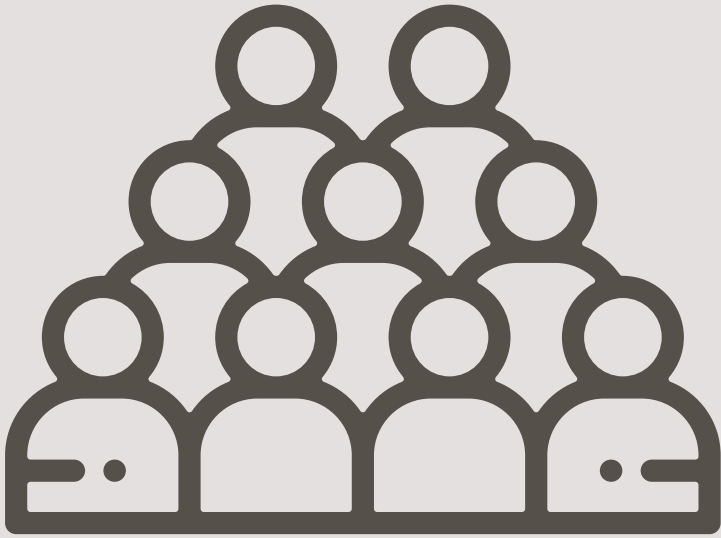
Покрај иницијативата на Министерството за формално воспоставување на предлог деловникот, која не вроди со плод, во декември 2021 година по иницијатива на Секретаријатот за европски прашања (СЕП) се одржа состанок со претставници на сите институции што претседаваат со СРГ, на кој бил претставен и дискутиран новиот нацрт-деловник за работа за сите 12 СРГ. Повеќе информации за планираните измени во Деловникот за работа како и за процесот на неговото донесување можете да прочитате во делот [Предговор](#).

Во однос на прашањето за транспарентноста на самата секторска работна група, Министерството сè уште нема јавно достапни информации за работата на секторската работна група на својата веб-страница. Информациите споделени се спорадични и без документите за кои било дискутирано. Оттаму, важно е да се унапреди ваквата состојба и да се информираат и граѓанските организации, но и другите заинтересирани чинители за работата на секторската работна група.

2.2 ГОДИШЕН ПЛАН И ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА РАБОТА

Како и во 2019, и во 2020 година Секторската работна група за животна средина и климатски акции нема годишен план за работа. Во зависност од обемот на материјалите и документите, најчесто се организираат еден до два пленарни состанока на секторската работна група, при што поканите за состанокот се проследуваат до актери назначени од Министерството за животна средина и просторно планирање преку Секретаријатот за европски прашања.

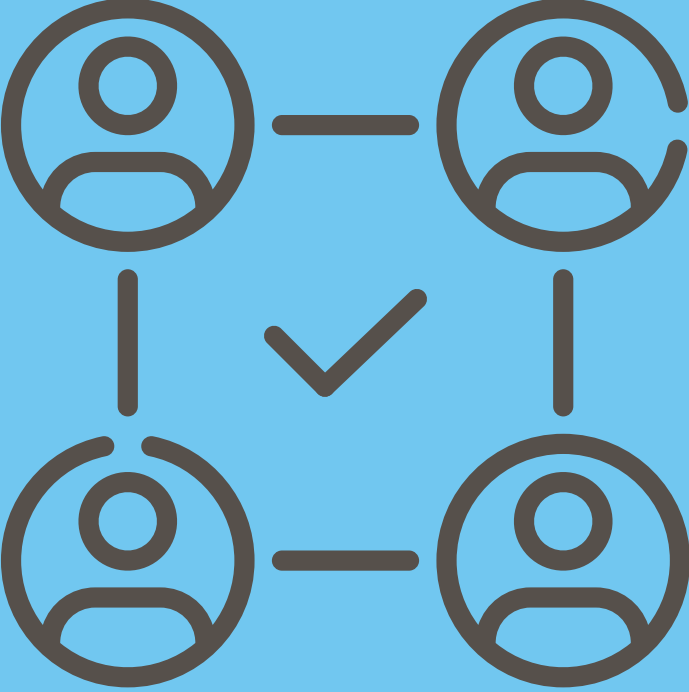
ДЕЛ 3

ГРАЃАНСКО УЧЕСТВО

Претставниците на граѓанските организации се истите оние номинирани во текот на 2016 година од страна на Министерството за животна средина. Учествоваат вкупни тројца претставници на граѓанските организации, и тоа еден член и двајца заменици. Претставниците се членови на следните организации:

- Еко живот – член
- Флоризон – заменик-член
- Македонско еколошко друштво – заменик-член

Согласно увидот во поканите доставени до учесниците во секторската работна група, може да се заклучи дека претставниците на граѓанските организации се поканети да учествуваат на единствената средба одржана на секторската работна група во 2021. Сепак, граѓанските организации интервјуирани во фокус-групата не беа сигурни за својата улога и дали воопшто биле поканети. Со оглед на тоа што може да се утврди дека нивните електронски адреси се во самата покана за одржување на секторската работна група, се отвара прашањето дали воопшто тие ги добиле поканите или како членови не се доволно информирани од страна на претседавачите за процесите во рамките на секторската работна група. Оттаму, еден од главните заклучоци во овој сегмент е дека комуникацијата помеѓу членовите, Министерството, како и другите граѓански организации што дејствуваат во секторите животна средина и климатски акции треба да се подигнат на повисоко ниво, пред сè, со навремено информирање на граѓанските организации и нивните претставници за предвидените активности на секторската работна група, но и поголема вклученост на самите организации во работата на Министерството.

ДЕЛ 4

КАПАЦИТЕТИ НА ГО

Капацитетите на граѓанските организации кои што се дел од секторската работна група останува на релативно високо ниво, како според државните службеници во министерството, така и според самопроценката на самите организации. Од друга страна, пак, постои и реален недостаток на учество на дополнителни капацитети од граѓански организации кои не се дел од секторската работна група и нивното вклучување во темите за кои имаат поголема експертиза од можеби самите назначени организации. Самото Министерство во текот на минатите години, а и во 2021 година, најчесто става фокус само на една тема од секторот животна средина и климатски промени. На пример, во минатото главните теми на работа на секторската работна група беа во секторите отпад, води и климатски акции, односно секоја година е различен фокусот на самото Министерство. Оттаму е важно да се вклучи и експертизата на другите граѓански организации кои не се дел од секторската работна група, но имаат експертиза во различните поттеми во секторот.

Со оглед на тоа што истражувачкиот тим повторно не беше поканет на седницата на секторската работна група, не можеше да се измери директното учество на самите назначени претставници во секторската работна група. Од друга страна, пак, со оглед на тоа што двајцата интервјуирани членови од граѓанските организации не беа информирани што точно се случува во секторската работна група, не можеше да се измери нивното влијание во работата на секторската работна група, како и нивното учество во надлежностите на секторската работна група.

ДЕЛ 5

ЕФЕКТИ ОД РАБОТАТА НА СРГ

5.1 ПЛЕНАРНИ СОСТАНОЦИ

Со оглед на тоа што секторската работна група нема формален деловник, нема воспоставен минимум или максимум на одржување на пленарните состаноци. Досегашната воспоставена, неформална пракса е да се одржуваат еден до два пленарни состанока на секторската работна група во годината, во зависност од потребата и обемот на предвидените активности.

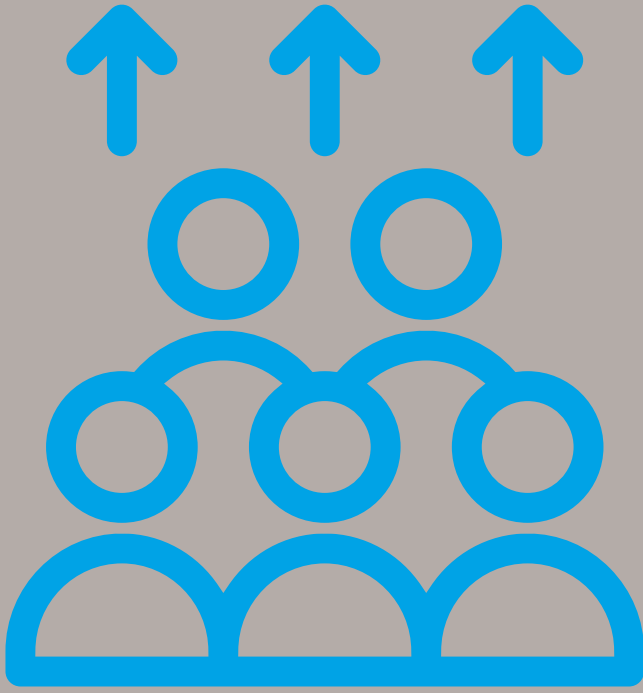
Во текот на 2021 година беше одржана една седница на секторската работна група и тоа на **17 јуни 2021 година**. Поканата за состанокот до поканетите чинители е испратена на 15 јуни, при што придружните документи, како и самата агенда биле дополнително испратени од страна на Секретаријатот за европски прашања на 16 јуни 2021 година⁸. Електронските адреси на претставниците на граѓанските организации се дел од поканетите чинители. Од вкупно 117 покани, 3 се од граѓанскиот сектор, односно околу 2% од вкупниот број чинители поканети биле претставниците на граѓанските организации.

Во однос на дневниот ред, на состанокот биле разгледувани стратешкиот одговор на Министерството за животна средина и просторно планирање во однос на тематскиот приоритет животна средина и климатски промени во рамки на ИПА 3-програмата и акциските фишеа за акциската програма на ИПА 3 во 2021 и 2022 година. Дополнително, бил обезбеден простор за презентирање на стратешките определби на агенциите на ОН во однос на програмата за одржлив развој.

5.2 ОПЕРАТИВНИ СОСТАНОЦИ

Во текот на 2021 година не биле одржани оперативни состаноци на секторската работна група.

⁸ Увид во комуникација на секторската работна група.

ДЕЛ 6

ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТАПНА ПОМОШ ИПА 3 (2021 2027)

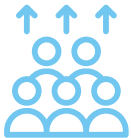
Инструментот за претпристапна помош ИПА 3 се однесува на програмскиот период 2021-2027 година. Европската комисија го вовеле овој инструмент со новата Финансиска перспектива на Европската Унија. ИПА 3 е воведена со усвојувањето на Регулативата за воспоставување на инструментот и Регулативата со правила и принципи за спроведување на ИПА 3⁹ од страна на Европската Унија, кои се поврзуваат со други фондови, програми и инструменти на Унијата, а првенствено со Инструментот за соседство, развој и меѓународна соработка¹⁰.

Според структурата, ИПА 3 е поделена на 5 прозорци, а секој прозорец се состои од тематски приоритети:

1. Владеење на правото, фундаментални права и демократија;
2. Добро владеење, усогласување на законодавството, добрососедски односи и стратешка комуникација;

9 Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III) COM/2018/465 final.

10 Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument (NDICI)

3. Зелена агенда и одржлива поврзаност;
4. Конкурентност и инклузивен раст;
5. Територијална и прекугранична соработка.

Повеќе информации за програмирањето на ИПА 3 (2021-2027) можете да прочитате во извештајот [ИПА - хоризонтално прашање](#).

6.1 ПРОГРАМИРАЊЕ НА ИПА 3 (2021-2027) ВО РАМКИТЕ НА СЕКТОРОТ ЖИВОТНА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ АКЦИИ

Средствата од ИПА 3 предвидени за секторот животна средина и климатски промени се дел од Прозорец 3 - Зелена агенда и одржлива поврзаност, Тематски приоритет 1: Животна средина и климатски акции. Во текот на 2021 година во рамките на овој сектор се предвидени два акциски документа, „ЕУ за стандарди за животна средина и чист воздух“ со вкупен буџет од 26.000.000 евра, од кои 22.000,000 евра е предвидено да бидат од ИПА 3, како и „ЕУ за Преспа“ со вкупен буџет од 21.726,000 евра, од кои 18.000,000 евра е предвидено да бидат од ИПА 3. Во 2022 година е предвиден уште еден Акциски документ „ЕУ за модерни системи за отпадни води“ со вкупен буџет од 63.000,000 евра, од кои 26,500,000 евра е предвидено да бидат од ИПА 3.

Што се однесува до акцијата „ЕУ за чиста животна средина и модерно управување со кризи“, која е предвидена за 2023 и 2024 година, сè уште не се изработени акциски фишеа, односно станува збор само за стратегиски одредници во најрана фаза, кои можат во иднина да претрпат измени.

ТАБЕЛА 1:

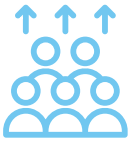
Програмирањето на ИПА 3 (2021-2027) за секторот
животна средина и климатски акции

**ПРОЗОРЕЦ 3:
ЗЕЛЕНА АГЕНДА И ОДРЖЛИВА ПОВРЗАНОСТ**

Тематски приоритет 2: Животна средина и климатски акции

Период за спроведување: 2021 година

Акција	Процент вкупен буџет (милиони евра)	Баран придонес од ИПА (милиони евра)	План/аранжмани за имплементација
<u>ЕУ за стандарди за животна средина и чист воздух</u>	26	22	Предвидено е акцијата да се спроведува преку директно и индиректно управување со меѓународни организации. Акциски документ поднесен во март 2021 година, имплементирачка одлука на Европската комисија е донесена во декември 2021 година
<u>ЕУ за Преспа</u>	21,73	18	Предвидено е акцијата да се спроведува преку директно и индиректно управување со меѓународни организации. Акциски документ поднесен во март 2021 година, имплементирачка одлука на Европската комисија е донесена во декември 2021 година

Период за спроведување: 2022 година

ЕУ за модерни системи за отпадни води

63,0

26,5

Предвидено е акцијата да се спроведува преку индиректно управување со државата корисничка (или алтернативно со меѓународна организација). Имплементацијата вклучува договори за услуги, набавки и работи. **Акциски документ** е подготвен и доставен во ноември 2021 година до службите на Европската комисија.

Период за спроведување: 2023 и 2024 година

ЕУ за чиста животна средина и модерно управување со кризи

15,0

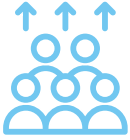
15,0

Предвидено е акцијата да се спроведува преку директно управување

ТАБЕЛА 2

*Акциски документи (2021) ЕУ за стандарди
за животна средина и чист воздух*

АКЦИСКИ ДОКУМЕНТ (2021) ЕУ ЗА СТАНДАРДИ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ЧИСТ ВОЗДУХ		
Очекуван исход	Придонес на ЕУ (износ во евра)	Индикативен придонес од трета страна
Законодавната рамка подобро усогласена со правото на ЕУ и институционалната рамка спроведена	4,450,000	
Подготвена планска и техничка документација за изградба на интегриран систем за управување со отпад за Скопскиот регион	5,000,000	
Исчистено мало езерце на индустриската локација ОХИС	2,500,000	4,000,000
Загадувањето генерирано од системите за греење е намалено	6,000,000	
Загадувањето што го создава јавниот превоз е намалено	1,600,000	
Создадени зелени појаси	400,000	
Воспоставени предуслови за проширување на централното парно во Скопје	2,000,000	
Непредвидени ситуации	50,000	
Вкупно	22,000,000	4,000,000

ТАБЕЛА 3

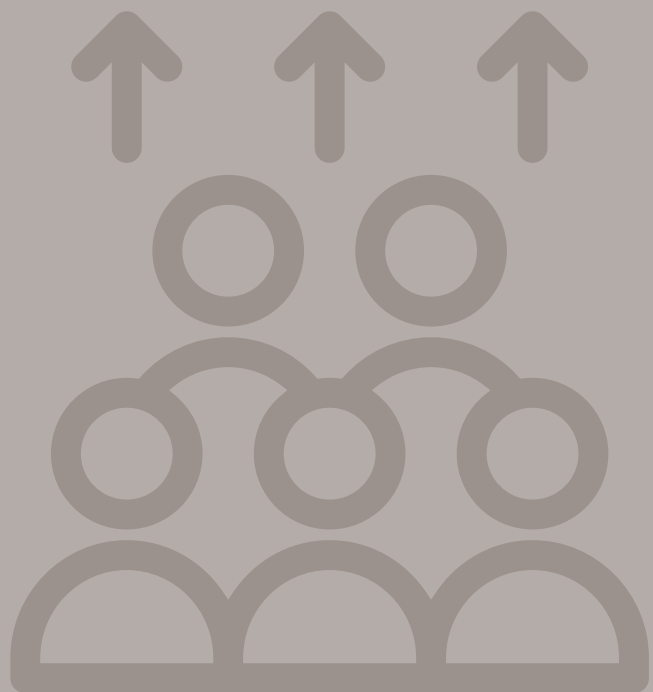
Акциски документи (2021) ЕУ за Преспа

АКЦИСКИ ДОКУМЕНТ (2021) ЕУ ЗА ПРЕСПА		
Очекуван исход	Придонес на ЕУ (износ во евра)	Индикативен придонес од трета страна
Намалено загадување од човечки активности	10,570,000	1,143,000
Зачувани и заштитени природни ресурси	2,260,000	273,000
Зголемено учество на еколошко земјоделство	1,270,000	20,000
Промовиран и диверзифициран одржлив туристички производ	1,100,000	350,000
Зајакната стратешка визија за развој на прекуграничната област Преспа	1,820,000	1,770,000
Воспоставен граничен премин со Грција (Маркова Нога)	930,000	170,000
Непредвидени ситуации	50,000	
Вкупно	18,000,000	3,726,000

ТАБЕЛА 4

Акциски документи (2022) ЕУ за модерни системи за отпадни води

АКЦИСКИ ДОКУМЕНТ (2022) ЕУ ЗА МОДЕРНИ СИСТЕМИ ЗА ОТПАДНИ ВОДИ		
Очекуван исход	Придонес на ЕУ (износ во евра)	Индикативен придонес од трета страна
1. Подобрена инфраструктура за собирање и третман на отпадни води во согласност со Директивата 91/271/ЕЕЗ во општините Штип, Велес и Веница.	26,500,000	36,500,000
Вкупно	26,500,000	36,500,000

ДЕЛ 7

РОДОВА ПЕРСПЕКТИВА ВО СЕКТОРСКИТЕ РАБОТНИ ГРУПИ

Интегрирањето на родовата перспектива претставува процес на проценка на импликациите врз жените и мажите на секое планирано дејство, вклучително и на законодавството, политиките и програмите, во секоја област и на секое ниво.¹¹ Притоа, крајната цел е да се постигне родова еднаквост. Во националното законодавство на Република Северна Македонија вклучувањето на родовата перспектива е дефинирано со Законот за еднакви можности на жените и мажите¹² и претставува обврска на сите државни органи и институции. Пропуштањето да се инкорпорира родовата перспектива подразбира носење родово неутрални или родово слепи политики, кои не успеваат да ги адресираат постојните нееднаквости и можат да придонесат за продлабочување на родовите јазови.

11 European Institute for Gender Equality (EIGE), Glossary and Thesaurus, A-Z Index. Достапно на: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1185?lang=mk>

12 Закон за еднакви можности на мажите и жените. „Службен весник на Република Македонија“ број 6/12, 30/13, 166/14, 150/15 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 53/21. Член 4, став 1, точка 10.

Родовата еднаквост е една од темелните вредности на Европската Унија (ЕУ).¹³ Истовремено, зачленувањето во ЕУ е условено со почитување и промовирање на овие основни европски вредности.¹⁴ Во Инструментот за претпристапна помош 2021-2027 (ИПА 3) е предвидено имплементацијата на ИПА 3 да биде водена од принципите на родова еднаквост и зајакнување на правата на жените и девојчињата¹⁵, во линија со и во насока на исполнување на минималните стандарди утврдени со новиот План за акција за родова еднаквост на ЕУ 2021-2025 (ГАП 3) насловен „Амбициозна агенда за родова еднаквост и зајакнување на жените во надворешната политика на ЕУ“¹⁶. ГАП 3 се состои од пет столба на акција, а во рамките на третиот столб предвидени се активности во шест тематски области.¹⁷ Во рамките на ГАП 3 рефлексирани се и целите на Стратегијата за родова еднаквост на ЕУ 2020-2025.¹⁸ Понатаму, во ИПА 3, родовата еднаквост е вклучена како една од специфичните цели, но и како тематски приоритет за поддршка.¹⁹ Притоа, потенцирано е дека родовата еднаквост е хоризонтална тема, која треба да биде соодветно рефлексирани и интегрирана во целокупниот процес на имплементација.²⁰ Целите на претпристапната помош поставени во тематскиот приоритет посветен на родовата еднаквост во ИПА 3 целосно кореспондираат со шесте тематски области предвидени со ГАП 3, што дополнително укажува на потребата од поврзување на овие два документа. Оттука, работата на секторските работни групи, како форум за меѓуресорска соработка со надлежности поврзани со формулирање и имплементација на националните политики и координација

13 Consolidated Version of the Treaty on European Union. Член 2. Достапно на: <https://bit.ly/3s4ggyR>

14 Ibid. Член 49, став 1.

15 Regulation (EU) 2021/1529 of the European Parliament and of the Council of 15 September 2021 establishing the Instrument for Pre-Accession assistance (IPA III). Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1529&qid=1643627286827&from=en>

16 EU Gender Action Plan (GAP) III – An Ambitious Agenda for Gender Equality and Women’s Empowerment in EU External Action. Достапно на: https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join_2020_17_en_final.pdf

17 Ibid. Во ГАП 3 предвидени се активности поделени во следните шест тематски области: ослободување од сите форми на родово базирано насилство, унапредување на сексуалното и репродуктивното здравје и права, зајакнување на економските и социјалните права и зајакнување на девојчињата и жените, унапредување и еднакво политичко учество и лидерство, интегрирање на агендата за жени, мир и безбедност и предизвици и можности за зелена транзиција и дигитализација.

18 A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025. Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152>

19 Regulation (EU) 2021/1529 of the European Parliament and of the Council of 15 September 2021 establishing the Instrument for Pre-Accession assistance (IPA III). Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1529&qid=1643627286827&from=en>

20 Ibid.

за програмирање, следење и евалуација на странската помош, треба да биде водена од и усогласена со ГАП 3. Конечно, неопходно е да се има предвид заложбата на ЕУ, до 2025 година, најмалку 85% од сите нови надворешни програми и проекти да ја имаат родовата еднаквост како значајна или основна цел.²¹

Значаен елемент на дефиницијата на секторскиот пристап кон интегрирањето на родовата перспектива е и градењето и јакнењето на техничките компетенции на сите вклучени во спроведувањето на секторските политики.²² Оттука, особено значајно е и развивањето на капацитетите во оваа насока, како на креаторите на политики, така и на лицата вклучени во нивното спроведување.

Повеќе информации за родовата поставеност во СРГ можете да прочитате во [Извештајот во сенка за родовата перспектива во секторските работни групи](#).

7.1 РОДОВАТА ПЕРСПЕКТИВА ВО СРГ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ АКЦИИ

Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), како надлежна институција за секторската работна група за животна средина и климатски акции, до моментот на пишување на овој Извештај не достави одговор на поднесените барања за пристап до информации од јавен карактер. Оваа секторска работна група во текот на 2021 година одржала еден состанок на 17.06.2021 година. Од достапните податоци за документите разгледувани на одржаната седница, во стратешкиот одговор за ИПА III на МЖСПП за тематскиот приоритет животна средина и климатски промени не е интегрирана родовата перспектива, додека стратешките приоритети на агенциите на ОН кои биле презентирани на состанокот ја вклучуваат родовата перспектива. Сепак, бидејќи не беа доставени податоци од МЖСПП, ниту пак истражувачкиот тим беше поканет да го мониторира состанокот, не може да се заклучи дали на одржаниот состанок биле земени предвид различните потреби и интереси на жените и мажите. Според ИПА координаторката, на состаноците на секторската работна група досега не се дискутирало за родова-

21 EU Gender Action Plan (GAP) III – An Ambitious Agenda for Gender Equality and Women’s Empowerment in EU External Action. Достапно на: https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join_2020_17_en_final.pdf

22 EIGE, Glossary and Thesaurus, A-Z Index. Достапно на: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1359?lang=mk>

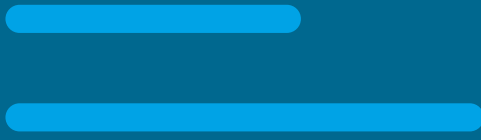
та перспектива на политиките и документите.²³ Дополнително, МЖСПП е и клучната институција надлежна за акцискиот документ за Годишната акциска програма за ИПА за 2022 година „ЕУ за модерни системи за отпадни води“, каде родовата еднаквост не е таргетирана како цел.²⁴

Во текот на 2021 година, координаторот за еднакви можности во МЖСПП бил променет неколку пати и бил поканет, но не присуствувал на состанокот на секторската работна група. Исто така, службениците вработени во ИПА структурата во рамки на Министерството досега не посетиле обука за родово одговорно работење.²⁵

23 Интервју со ИПА координатор/ка, 2022 година.

24 Секретаријат за европски прашања, ИПА 2021-2027.
Достапно на: <https://www.sep.gov.mk/page/?id=1120#.Yfusd-rMJPY>

25 Интервју со ИПА координатор/ка, 2022 година.

ФИНАЛНИ ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

1. Креирање и ставање во функција на деловник за работа на секторската работна група, со јасни ингеренции на членовите и начинот на назначување членови во секторската работна група. Дополнително, детално регулирање на техничките спецификации за одржување состанок, како на пример кога се праќаат поканите и документите што ќе бидат разгледувани на пленарните седници на секторската работна група. Во досегашната пракса, особено во 2021 година, останува нејасна улогата на претставниците на граѓанските организации, но и има генерално недостаток на информации за граѓанските организации за начинот на функционирање на секторската работна група.

2. Поголема директна комуникација со граѓанските организации за очекувањата на нивното учество, но и проактивност на министерството во однос на иницијативите за стратешките документи и закони. Односно, порано вклучување на граѓанските организации во процесот на креирање политики и стратешки документи, во зависност од тематиките на нивната експертиза.

3. Зголемување на транспарентноста на секторската работна група преку објавување на своите јавни гласила за одржаните секторски работни групи, поголем пристап до стратешките документи, записници и информации за членовите што учествувале во секторската работна група. Со тоа, од една страна, ќе се зголеми транспарентноста на самата секторска работна група, а, од друга страна, ќе им даде можност на организациите што не се дел/поканети на секторските работни групи да бидат информирани за случувањата во неа.

КОРИСТЕНИ МАТЕРИЈАЛИ

- ◆ Извештај на Европската комисија за напредокот на Северна Македонија за 2021 година
- ◆ Нацрт-индикатори за проценка на перформансите (PAF Indicators) на СРГ за животна средина и климатски акции
- ◆ Националната програма за усвојување на правото на Европската Унија (НПАА) 2021-2025
- ◆ Транскрипт од интервјуто со претставник на државните институции членови на СРГ за животна средина и климатски акции
- ◆ Транскрипт од фокус-групата со претставниците на ГО кои се членови на СРГ за животна средина и климатски акции
- ◆ Увид во електронска комуникација со членовите на секторската работна група
- ◆ Стратешки одговори за ПРОЗОРЕЦ 3: ЗЕЛЕНА АГЕНДА И ОДРЖЛИВА ПОВРЗАНОСТ
- ◆ Акциско фише – ЕУ животна средина и климатски акции, 2021 година
- ◆ Националниот план за управување со отпад 2020 - 2030 година
- ◆ Стратегијата за животна средина 2014-2020

